

Rapor

7 Ekim'den 12 Günlük Çatışmaya “Direniş Ekseni”: İran'ın Bölgesel Nüfuzunda Yapısal Kırılma Tartışmaları

Ezgi Uzun-Teker & Rahim Farzam

Aralık 2025

7 EKİM'DEN 12 GÜNLÜK ÇATIŞMAYA "DİRENİŞ EKSENİ":
İRAN'IN BÖLGESEL NÜFUZUNDA YAPISAL KIRILMA TARTIŞMALARI

Ezgi Uzun-Teker & Rahim Farzam

COPYRIGHT © ARALIK 2025

Bu eserin bütün hakları saklıdır.

Bu eser İRAM'dan yazılı izin alınmadan elektronik veya mekanik yollarla çoğaltılamaz. Metnin dijital versiyonu için <https://www.iramcenter.org> adresini ziyaret ediniz.

Dijital kopya bu siteye aktif link verilerek kısmi olarak paylaşılabilir.

Burada ortaya koyulan görüşler öncelikli olarak yazara aittir ve İRAM'ın kurumsal görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İRAM | İRAN ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Beştepe Mah. Alparslan Türkeş Bulvarı

32. Cad. Moment Beştepe Plaza

No: 1 Kat: 10/158-159

Yenimahalle/Ankara /Türkiye

Tel: +90 506 354 87 60

e-posta: info@iramcenter.org

www.iramcenter.org

7 EKİM'DEN 12 GÜNLÜK ÇATIŞMAYA
“DİRENİŞ EKSENİ”:
İRAN'IN BÖLGESEL NÜFUZUNDA
YAPISAL KIRILMA TARTIŞMALARI

Ezgi Uzun-Teker & Rahim Farzam

RAPOR

ARALIK 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET | 7

SUMMARY | 8

چکیده | 9

GİRİŞ | 11

DİRENİŞ EKSENİ BİLEŞENLERİNİN GÖRECE PASİFLİĞİ:

TAHRAN MERKEZLİ BİR OKUMA | 14

DİRENİŞ EKSENİ AKTÖRLERİNİN GÖRECE PASİFLİĞİ:

SAVAŞIN Şİİ JEOPOLİTİĞİNE YANSIMALARI | 16

SONUÇ | 29

KAYNAKÇA | 32

ÖZET | 7 EKİM'DEN 12 GÜNLÜK ÇATIŞMAYA “DİRENİŞ EKSENİ”: İRAN'IN BÖLGESEL NÜFUZUNDA YAPISAL KIRILMA TARTIŞMALARI

Bu çalışma, 7 Ekim 2023 saldırısıyla başlayan ve Haziran 2025'teki 12 günlük İran-İsrail çatışması ile derinleşen bölgesel kriz bağlamında “direniş eksenini”nin geçirdiği dönüşümü hem Tahran merkezli güvenlik doktrini hem de Şii jeopolitiğinin tarihsel dinamikleri üzerinden analiz etmektedir. Çalışma, İran'ın yaklaşık kırk yıldır inşa ettiği asimetrik caydırıcılık stratejisinin, İsrail'in sistematik hedefli suikast operasyonları, Esed rejiminin çöküşü ve Hizbullah'ın yaşadığı ağır askerî kayıplar sonucunda ciddi bir işlevsellik sınavından geçtiğini ortaya koymaktadır. Direniş ekseninin Haziran 2025'te İran ile İsrail arasında yaşanan 12 günlük çatışmaya doğrudan müdahil olmaması, bir yandan İran'ın bilinçli olarak kontrollü tırmanma siyaseti izlediğine işaret ederken diğer yandan eksen içindeki koordinasyon sorunlarına ve kapasite erozyonuna dair alternatif okumaları gündeme getirmiştir. Bu ikili okuma, İran'ın bölgesel stratejisinin geleceği açısından kritik bir dönemece işaret etmektedir.

Çalışma, direniş ekseninin yalnızca Tahran'ın asimetrik güvenlik mimarisinin bir uzantısı olmasından öte Irak, Lübnan ve Yemen'deki Şii aktörlerin tarihsel, sosyo-politik güçlenme süreçleriyle iç içe geçmiş ulus-ötesi bir siyasi yapı olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu çerçevede eksenin görece pasifliği, askerî performans ile Şii jeopolitiğinin iç dinamikleri arasında ayrım gözetilmeksizin “çöküş” olarak yorumlanamaz. Irak'taki İran yanlısı grupların seçim öncelikleri ve ABD baskıları, Hizbullah'ın Lübnan iç siyasetinde karşı karşıya kaldığı artan baskı ve Ensarullah'ın “devletleşmiş” yapısının Filistin meselesi üzerinden ürettiği toplumsal meşruiyet, bu aktörlerin davranışlarını belirleyen başlıca ulusal bağlamları oluşturmaktadır. Dolayısıyla 12 günlük çatışma sırasında gözlenen görece pasiflik, bu aktörlerin kendi iç siyasal rasyonelitesi ile Tahran'ın tırmanma-risk hesaplarının kesişim noktasında ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın bulguları, direniş ekseninin askerî açıdan bir gerileme ve stratejik bir geri çekilme sürecinden geçtiğini, ancak bunun eksen içinde siyasal ya da ideolojik bir çözülme anlamına gelmediğini göstermektedir. İran açısından problem, bu yapının tamamen kaybedilmesinden ziyade ne ölçekte ve hangi maliyetlerle yeniden yapılandırılacağı üzerine şekillenmektedir. Şii jeopolitiği perspektifinden bakıldığında ise direniş eksenini, bölgedeki Şii siyasal hareketlerin tarihsel kazanımları ve ulusal varoluş mücadeleleriyle yakından bağlantılı olmasından dolayı yapısal bir kopuş kısa vadede görünmemektedir. Bu çerçevede direniş ekseninin geleceği hem İran'ın bölgesel stratejisinin evrimi hem de Ortadoğu güvenlik mimarisinin yeni parametreleri açısından belirleyici bir değişken olmaya devam edecektir.

SUMMARY | THE “AXIS OF RESISTANCE” FROM OCTOBER 7 TO THE TWELVE-DAY CONFLICT: DEBATES OVER A STRUCTURAL BREAK IN IRAN’S REGIONAL INFLUENCE

This report examines how the “Axis of Resistance” has evolved amid the regional crisis set in motion by the developments unfolded following October 7, 2023 and further intensified by the twelve-day Iran–Israel conflict in June 2025. Drawing on Iran’s security doctrine as well as the historical dynamics of Shi’i geopolitics, the analysis shows that Tehran’s asymmetric deterrence strategy –developed over nearly four decades– has come under unprecedented strain. Israel’s systematic campaign of targeted assassinations, the collapse of the Assad regime, and Hezbollah’s significant battlefield losses have collectively tested the functionality of this strategy.

The decision by Iran-aligned groups to remain largely uninvolved in the June 2025 clashes has given rise to two competing interpretations. One views this restraint as the product of Tehran’s deliberate escalation-management strategy, while the other points to growing coordination problems and a gradual erosion of capacity within the axis itself. Together, these competing readings highlight a critical inflection point in Iran’s regional approach.

The report further argues that the Axis of Resistance should not be understood solely as an instrument of Iran’s asymmetric security architecture. It is also a transnational political formation shaped by the long-term socio-political empowerment of Shi’i actors in Iraq, Lebanon, and Yemen. For this reason, periods of military passivity cannot be equated with collapse without carefully distinguishing between battlefield performance and the deeper dynamics of Shi’i geopolitics.

The behavior of Iran-aligned actors during the twelve-day conflict was shaped by distinct national contexts. Electoral calculations and sustained US pressure have constrained Shi’i groups in Iraq; Hezbollah faces unprecedented domestic and political limitations in Lebanon; and Ansarallah operates within quasi-state structures in Yemen that have been reinforced by popular mobilization around the Palestinian issue. The relative restraint observed during the conflict thus emerged at the intersection of local political rationalities and Tehran’s own calculations about escalation risks.

Overall, the findings suggest that while the Axis of Resistance is experiencing military degradation and strategic retrenchment, this does not amount to political or ideological disintegration. From Tehran’s perspective, the central question is not whether the axis can survive, but how –and at what cost– it can be reconstituted. From the standpoint of Shi’i geopolitics, a near-term structural rupture appears unlikely, given the axis’s deep roots in the historical gains and existential struggles of Shi’i political actors. As a result, the future trajectory of the Axis of Resistance will remain a key variable shaping both Iran’s regional posture and the evolving security architecture of the Middle East.

چکیده | محور مقاومت از ۷ اکتبر تا درگیری دوازده‌روزه: مناقشات پیرامون گسست ساختاری در نفوذ منطقه‌ای ایران

این گزارش دگرگونی «محور مقاومت» را در پرتو بحران منطقه‌ای بررسی می‌کند که با حمله ۷ اکتبر ۲۰۲۳ آغاز شد و با جنگ دوازده‌روزه ژوئن ۲۰۲۵ به مرحله‌ای تازه وارد گردید. مطالعه حاضر با تکیه بر دکترین امنیتی تهران و پویایی‌های تاریخی ژئوپلیتیک شیعی نشان می‌دهد که راهبرد بازدارندگی نامتقارن ایران – که طی حدود چهار دهه شکل گرفته – تحت تأثیر ترورهای هدفمند اسرائیل، فروپاشی رژیم اسد و تلفات سنگین حزب‌الله با آزمونی جدی مواجه شده است. عدم مشارکت فعال محور مقاومت در درگیری‌های ژوئن ۲۰۲۵ دو خط اصلی تفسیر را برمی‌سازد: رویکردی که این وضعیت را محصول محاسبه آگاهانه تهران برای مهار تشدید و جلوگیری از ورود مستقیم آمریکا می‌داند و قرآنتی که آن را نشانه فرسایش ظرفیت و گسیختگی سازوکارهای هماهنگی در خود محور ارزیابی می‌کند. این بحث، نقطه عطفی مهم در آینده راهبرد منطقه‌ای ایران به شمار می‌رود.

گزارش همچنین استدلال می‌کند که محور مقاومت صرفاً امتداد معماری امنیت نامتقارن ایران نیست، بلکه شبکه‌ای فراملی است که با روندهای تاریخی قدرت‌یابی اجتماعی و سیاسی بازیگران شیعی در عراق، لبنان و یمن در هم تنیده است. از این منظر، انفعال ظاهری محور را نمی‌توان بدون تفکیک عملکرد میدانی از منطق‌های درونی ژئوپلیتیک شیعی به معنای فروپاشی آن تعبیر کرد. اولویت‌های انتخاباتی و فشارهای واشنگتن بر گروه‌های نزدیک به ایران در عراق، فضای بی‌سابقه فشار بر حزب‌الله در سیاست داخلی لبنان و ساختار شبه‌دولتی انصارالله که از سرمایه نمادین حمایت از فلسطین تغذیه می‌کند، بسترهای ملی‌ای هستند که رفتار این بازیگران را شکل می‌دهند. بنابراین، انفعال نسبی آنان در جنگ دوازده‌روزه در تلاقی عقلانیت‌های سیاست داخلی و محاسبات ریسک‌پذیری تهران معنا می‌یابد.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که محور مقاومت در حال گذار از دوره‌ای از فرسایش نظامی و تجدید آرایش راهبردی است، اما این روند هنوز به واکرایی سیاسی یا فرسایش ایدئولوژیک منتهی نشده است. برای تهران پرسش اصلی نه از دست رفتن محور، بلکه مقیاس و هزینه‌های بازتعریف و بازسازی آن است. با توجه به پیوندهای عمیق محور با دستاوردهای تاریخی و مبارزات وجودی نیروهای شیعی، وقوع یک گسست ساختاری در کوتاه‌مدت محتمل به نظر نمی‌رسد. در نتیجه، آینده محور مقاومت همچنان یکی از متغیرهای کلیدی در تحول خط‌مشی منطقه‌ای ایران و شکل‌گیری پارامترهای تازه معماری امنیتی خاورمیانه باقی خواهد ماند.

در جمع‌بندی، برنامه موشکی ایران تلاقی‌گاه فناوری پیشرفته، تاب‌آوری راهبردی و ریسک ژئوپلیتیکی است. این برنامه که در معماری امنیتی جمهوری اسلامی جایگاهی مرکزی دارد، به لحاظ منطقه‌ای نیز به پدیده‌ای چندوجهی تبدیل شده است. برای ترکیه، این وضعیت تأیید می‌کند که ایجاد یک توان بومی، بقاءپذیر و یکپارچه دفاع و تهاجم موشکی نه تنها یک ضرورت نظامی، بلکه بخشی پایدار از راهبرد امنیت ملی است.

Giriş

7 Ekim 2023'te Hamas tarafından İsrail'e karşı gerçekleştirilen saldırı, modern devletleşme sürecinin eşlik ettiği 20. yüzyılın başlarından bu yana siyasal ve askerî düzeni döngüsel biçimde kurulan ve dağılan Ortadoğu açısından kesin bir dönüm noktası niteliği taşımaktadır. 2011 Arap Baharı ile başlayan bölgesel düzen arayışı, 2003'te ABD işgalinin yarattığı köklü dönüşümün şekillendirdiği Irak başta olmak üzere Suriye ve Yemen gibi etnik, dinî ve mezhebî açıdan heterojen toplumlarda, mevcut statükoya alternatif siyasal vizyonların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemde Körfez ülkelerinin Sünni gruplar üzerindeki etkisinin artması, Irak-Suriye sınırını fiilen geçersiz kılan DEAŞ'ın sınır-ötesi bir "halifelik" ilanı ve 1979 İslam Devrimi'nin anti-emperyalist ve anti-Siyonist söylemini bölgeye taşıyan İran'ın etkisini ağırlıklı olarak Şii topluluklar üzerinden kurarak Lübnan, Suriye, Irak ve Yemen hattında genişleyen ve "direniş eksenini" olarak adlandırılan ittifak, söz konusu düzen arayışının temel belirleyicileri arasında yer almıştır.

Bu çok katmanlı rekabet ortamında bazı aktörler askerî ve siyasal olarak geri-lerken ideolojik ve jeopolitik karşıtlıkların kesişiminde şekillenen İran destekli direniş eksenini, askerî kapasitesini büyük ölçüde muhafaza etmiş ve Arap Baharı sonrası dönemde Tahran'ın bölgesel nüfuzunu kurumsallaştıran başat bir yapı olarak öne çıkmıştır.

Direniş ekseninin Şii olmayan yegâne bileşeni olan Hamas'ın İsrail'e yönelik 7 Ekim saldırısı ise eksenin diğer unsurlarını da fiilen çatışma çevrimine dâhil etmiş ve iki yıl gibi kısa bir süre içerisinde eksenin askerî kapasitesinde belir-

gin bir aşınmaya yol açmıştır. Bu gerilemenin göstergeleri arasında, Hizbullah lideri Hasan Nasrallah dâhil olmak üzere örgütün üst düzey kadrolarının Ekim 2024 itibarıyla suikastla öldürülmesi; uzun süredir ülke içinde güçlü bir muhalefetle karşı karşıya bulunan Esed rejiminin 2024'ün Aralık ayında çökmesi ve bunun sonucunda İran'ın Kudüs Gücü'ne bağlı unsurları Suriye sahasından çekmek zorunda kalması; ayrıca bu gelişmelere yüksek yoğunluklu bir askerî karşılık veremeyen İran'ın "stratejik sabrını" artık "stratejik yoksunluk" olarak değerlendiren İsrail'in Haziran 2025'te İran'a doğrudan saldırı düzenlemesi gibi bölgesel düzen açısından her biri yapısal sarsıntı yaratan olaylar sayılabilir.

Süreci gözlemleyenlerin dikkat çektiği bir diğer önemli gösterge de daha önce belirli ölçüde "sahaların birliği" ilkesi doğrultusunda hareket eden Hizbullah, Haşdi Şabi ve Ensarullah gibi İran'la belirli şekillerde iltisaklı bileşenlerin, İsrail'in İran'ı hedef aldığı 12 günlük çatışmaya doğrudan müdahil olmamış olmasıdır. Bu pasif tutum, bazı analistler tarafından İran'ın kırık yıl boyunca yatırım yaptığı Şii milis ağları üzerinden yürüttüğü "sınır-ötesi savunma doktrininin" çözülmeye başladığının bir işareti olarak yorumlanmaktadır. Bu değerlendirmeye göre, söz konusu tepkisizliğin nedenleri arasında İran'ın Hizbullah ve Esed rejimine beklenen ölçüde askerî destek sağlayamaması, İsrail'in Kudüs Gücü komutanları, Hizbullah kadroları ve Hamas'ın siyasi büro şefi İsmail Heniyye gibi kritik isimlere yönelik suikastlarına Tahran'ın düşük profilli yanıtlar vermesi ve olası bir ABD müdahalesiyle çatışmanın bölgesel bir savaşa dönüşme riskinin artması gibi faktörler yer almaktadır.

Bu gelişmeler, direniş eksenini bileşenlerinin Haziran 2025 çatışmalarındaki pasifliğinin Tahran'ın bilinçli bir stratejik tercihi mi yoksa eksenin yapısal bir kırılma sürecine girdiğinin göstergesi mi olduğu yönünde iki farklı analitik yaklaşımın ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Birinci yaklaşım, gözlemlenen pasifliği Tahran'ın hesaplanmış bir stratejik kararı olarak değerlendirmektedir. Bu çerçevede İran'ın, çatışmanın kontrolsüz bir tırmanışa evrilmesini ve özellikle ABD'nin doğrudan müdahalesini tetikleyecek gelişmeleri engellemek amacıyla bilinçli bir tırmanma kontrolü siyaseti izlediği, direniş eksenini kapasitesini gelecekteki kritik senaryolar için muhafaza etmeyi hedeflediği ileri sürülmektedir. Bu okuma, Tahran'ın müttefik gruplar üzerindeki merkezî koordinasyon kapasitesini hâlen koruduğunu ve bu yapıyı stratejik bir rezerv olarak konumlandığını varsaymaktadır.

İkinci yaklaşım ise söz konusu durumu, Tahran ile direniş eksenini unsurları arasındaki ilişkide yapısal bir dönüşümün göstergesi olarak yorumlamaktadır. Bu perspektife göre İsrail'in son yıllarda yürüttüğü sistematik saldırılar, koordi-

nasyon mekanizmalarında kilit rol oynayan komutanların hedefli suikastlarla öldürülmesi, Esed rejiminin çöküşünün yarattığı lojistik kesintiler ve eksen bileşenlerinin kendi iç dinamiklerinde yaşanan dönüşümler, Tahran'ın merkezî koordinasyon kapasitesini belirgin biçimde zayıflatmıştır. Bu okuma, İran'ın uzun süredir inşa ettiği asimetrik caydırıcılık mimarisinin işlevsel bir kırılma sürecine girdiğini öne sürmektedir.

Bu iki yaklaşım arasındaki ayrım, direniş ekseninin mevcut durumuna dair bir tespitin ötesinde, İran'ın bölgesel stratejisinin geleceğine ilişkin önemli ipuçları da sunmaktadır. Tahran'ın bu gruplar üzerindeki stratejik otonomisini koruduğunu varsayan okuma, İran'ın mevcut koşullarda temkinli ancak hâlen proaktif bir güç projeksiyonu stratejisini sürdürebileceğini ima etmektedir. Buna karşılık yapısal kırılma tezini öne çıkaran değerlendirmeler, İran'ın bölgesel nüfuz araçlarını yeniden tanımlamak ve caydırıcılık kapasitesini giderek daha fazla devlet merkezli bir savunma mimarisi üzerinden inşa etmek zorunda kalabileceğini ileri sürmektedir.

Her iki yaklaşımın ortak noktası, direniş eksenini büyük ölçüde Tahran merkezli bir çerçevede ele almasıdır. Bu durum, İran perspektifinden bakıldığında anlamlı olsa da eksenin İran dışındaki bileşenlerini büyük ölçüde Tahran tarafından yönlendirilen pasif aktörler olarak varsaymakta, bu aktörlerin eksene neden ve nasıl dâhil olduklarını, eksene katılımın buldukları sosyo-politik bağlamlardaki etkilerini ve Tahran ile ilişkilerinin karmaşık doğasını yeterince hesaba katmamaktadır. Bu nedenle, İran dışındaki Şii aktörlerin 12 günlük çatışmaya yönelik pasif tutumları incelenirken bu aktörlerin içinde buldukları ulusal siyasal sistemler, iç siyasi öncelikleri ve tarihsel deneyimleri dikkate alan Şii jeopolitiği temelli bir okuma gerekli görünmektedir.

Bu çalışma, direniş ekseninin 12 günlük İran-İsrail çatışmasına neden müdahil olmadığı sorusunu, biri Tahran merkezli, diğeri ise Tahran dışı eksen aktörlerini merkeze alan iki tamamlayıcı okuma üzerinden ele almaktadır. İlk okumada direniş ekseninin gelecekte İran açısından bir güç çarpanı mı yoksa giderek artan bir stratejik yük mü olacağı sorusu tartışılacaktır. İkinci okumada ise İran dışındaki eksen bileşenlerinin 12 günlük çatışmaya yaklaşımı, Şii jeopolitiği kavramı çerçevesinde her bir aktör için ayrı ayrı analiz edilecektir.

Direnış Ekseni Bileşenlerinin Görece Pasifliği: Tahran Merkezli Bir Okuma

Direnış ekseni, İnan dış politikasında yalnızca asimetrik bir askerî araç değil aynı zamanda Tahran'ın devrim sonrası kimliğini, güvenlik doktrinini ve bölgesel rol iddiasını taşıyan kurucu bir stratejik çerçeve olarak konumlanmaktadır. 1979 İslam Devrimi'nden itibaren İnan, bölgesel statükoya meydan okuyan anti-emperyalist ve anti-Siyonist söylemini, zamanla Lübnan, Suriye, Irak, Filistin ve Yemen hattında şekillenen bir "direnış coğrafyası" üzerinden kurumsallaştırmıştır. Bu coğrafya, ideolojik aidiyet ile güvenlik hesaplarının iç içe geçtiği, Tahran merkezli fakat çok aktörlü bir nüfuz alanı üretmiştir.

Bu yapı sayesinde İnan, ABD ve İsrail karşısında doğrudan ve maliyeti yüksek bir çatışmaya girmeden caydırıcılık üretmeyi ve bölgesel krizleri kendi lehine yönetebileceği esnek manevra alanları yaratmayı hedeflemiştir. "İleri savunma" ya da "sınır-ötesi savunma" olarak kavramsallaştırılan bu yaklaşım, İnan'ın güvenlik çevrimini fiilen ülke sınırlarının dışına taşımış, Hizbullah, Haşdi Şabi ve Ensarullah gibi aktörler, Tahran'ın askerî olduğu kadar diplomatik pazarlık gücünü de artıran çok katmanlı baskı enstrümanları hâline gelmiştir. Bu çerçevede direniş ekseni, İnan'ın konvansiyonel kapasite zafiyetlerini telafi eden bir asimetrik güç çarpanı olmanın ötesinde, Tahran'ın Ortadoğu'da "vazgeçilmez bölgesel aktör" olarak konumlanmasını sağlayan temel dış politika araçlarından biri işlevini görmüştür.

Bununla birlikte direniş ekseni, son yıllarda İnan dış politikasında giderek daha belirgin biçimde çift yönlü bir stratejik araç olarak tartışılmaktadır. Bir yandan Tahran, bu ađ üzerinden Filistin davasına sahip çıkan öncü bir aktör imajını pekiştirmiş, geçmişte ABD ve İsrail karşısında görece düşük maliyetli, ancak politik getirisi yüksek baskı mekanizmaları üretme kapasitesi kazanmıştır. Öte yandan, 7 Ekim 2023 sonrasında hızlanan süreç ve 12 günlük çatışmanın yarattığı sarsıntı, bu ağın artık aynı ölçüde etkin bir caydırıcılık üretmediğini ve eksenin İnan açısından artan stratejik maliyetler doğurduğunu ortaya koymuştur.

Direnış ekseni bünyesindeki aktörlerin her birinin kendi iç siyasetleri, toplumsal tabanları ve ulusal öncelikleri, Tahran'ın beklediği düzeyde otomatik, senkronize ve hiyerarşik bir komuta-kontrol ilişkisini fiilen zorlaştırmaktadır. Bu durum, İnan açısından öngörülemez angajman riskleri, artan diplomatik baskılar ve yeni güvenlik açmazları üretmektedir. Dolayısıyla direniş ekseni bugün, İnan için bir yandan vazgeçilmez bir caydırıcılık ve nüfuz aracı olmayı sürdürmektedir, diğer yandan ise sürekli yönetilmesi gereken karmaşık, kırılğan ve maliyetli bir angajman ağı hâline

gelmiş durumdadır. Bu ikili karakter, eksenî Tahran'ın bölgesel stratejisinin geleceğine ilişkin tartışmaların tam merkezine yerleştirmektedir.

İran'ın Stratejik Tercihleri ve Risk Hesaplamaları

Haziran 2025'te İsrail'in İran'a yönelik 12 gün süren saldırıları sırasında direniş eksenî bileşenlerinin çatışmaya doğrudan dâhil olmaması, sıklıkla bu yapıların operasyonel kapasitesinin tükendiği şeklinde yorumlanmıştır. Ancak bu tablo, esas itibarıyla İran'ın bilinçli ve hesaplanmış bir stratejik tercihi olarak değerlendirilmelidir. Tahran'ın bu yöndeki kararında, direniş ekseninin komuta ve koordinasyon yapısında yaşanan aşınmanın yanı sıra, çatışmanın kontrolsüz bir tırmanmaya evrilme riski belirleyici olmuştur.

İran'ın direniş eksenini seferber etmekten kaçınmasında rol oynayan temel faktörlerden ilki, bu ağır komuta ve koordinasyon mimarisinde meydana gelen ciddi çözülmelerdir. İsrail'in 2023 sonrasında yoğunlaştırdığı hedefli suikast operasyonları, yalnızca sembolik liderlik kayıpları yaratmamış, aynı zamanda eksen içindeki operasyonel eşgüdüm kanallarında tafisi güç hasarlara yol açmıştır. Devrim Muhafızları Ordusu Kudüs Gücü'nün Lübnan sorumlusu Abbas Nilfuruşan ile Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah gibi kilit isimlerin öldürülmesi, merkezî koordinasyon kapasitesini zayıflatmış ve eksen bileşenleri arasındaki komuta zincirini oldukça kırılğan hâle getirmiştir. İranlı karar alıcılar açısından bu durum kontrolsüz ve öngörülemeyen tırmanma dinamiklerini tetikleyebilecek kritik bir risk parametresi olarak değerlendirilmiştir.

Nitekim 7 Ekim 2023 sonrasında Irak merkezli bazı Şii milis grupların Tahran'ın doğrudan onayı ve merkezî koordinasyonu dışında ABD üslerine yönelik saldırılar gerçekleştirmesi, İran-ABD gerilimini tehlikeli biçimde tırmandırmış, zayıflamış koordinasyon altında yürütülen eylemlerin İran'ı istemediği bir çatışma ortamına ne denli hızlı sürükleyebileceğini açık biçimde göstermiştir. Bu tecrübe, Haziran 2025 çatışmaları sırasında Tahran'ın en kritik risk hesabını oluşturmuştur. Özellikle ABD'nin doğrudan askerî müdahalesini tetikleyebilecek bir tırmanma dinamiğinin başlatılması, İran açısından kaçınılması gereken başat senaryo olarak görülmüştür.

İranlı karar alıcıların perspektifinden bakıldığında, İsrail ile sınırlı bir çatışma belirli ölçüde yönetilebilir kabul edilirken ABD'nin aktif biçimde sürece dâhil olması, çatışmanın kontrol edilemez bir boyuta taşınması anlamına gelmekteydi. Bu risk hesaplaması özellikle Irak merkezli milislerin seferber edilmemesinde açık biçimde gözlemlenmiştir. İran'ın geleneksel "ileri savunma" doktrini çerçevesinde bu aktörler, öncelikle bölgedeki ABD varlığına karşı asimetrik baskı unsurları olarak

konumlandırılmıştır. Dolayısıyla bu grupların İsrail-İran çatışması bağlamında sahaya sürülmesi, Washington'un doğrudan müdahil olmasını kolaylaştırabilecek bir eşik anlamına gelmekteydi. Bu nedenle Tahran, söz konusu grupları çatışma denkleminde bilinçli biçimde uzak tutarak ABD'nin müdahalesini tetikleyebilecek bir senaryonun önünü kesmeye çalışmıştır.

Bu stratejik tercihin ikinci boyutu, Tahran'ın çatışmanın mahiyetine ilişkin algısında yatmaktadır. Çatışmanın ilk günlerinde yaşanan şokun ardından İran'ın füze sistemlerini yeniden konumlandırabilmesi ve karşı saldırı kapasitesini sürdürebilmesi, rejimin durumu varoluşsal bir tehditten ziyade yönetilebilir bir askerî kriz olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Bu algı, direniş eksenini mevcut çatışmada tüketilmesi yerine, gelecekte daha kritik senaryolar için muhafaza edilmesi gerektiği düşüncesini güçlendirmiştir. Başka bir ifadeyle Tahran, Haziran 2025 çatışmasını nihai bir hesaplaşma olarak görmemiş, direniş eksenini olası daha geniş çaplı bir İran-İsrail savaşında devreye sokulacak stratejik bir rezerv olarak konumlandırmıştır. İranlı siyasi elitler, uzun vadede İsrail ile daha kapsamlı bir çatışma ihtimalini göz önünde bulundurarak bu ağın tamamının böyle bir senaryoda kritik rol oynayacağı varsayımıyla hareket etmektedir.

İran'ın direniş eksenine yönelik stratejik tercihlerini şekillendiren üçüncü boyut ise iç ve bölgesel imaj yönetimiyle ilgilidir. Tahran yönetimi, İsrail saldırılarına doğrudan ve bağımsız biçimde karşılık vererek hem iç kamuoyuna hem de bölgesel müttefiklere "duruma hâkim, güçlü ve kontrol sahibi" bir aktör görüntüsü sunmayı hedeflemiştir. Çatışmanın ilk aşamalarında üst düzey askerî komutanların öldürülmesine rağmen bu boşlukların hızla doldurulması ve kısa süre içinde İsrail'e yönelik füze saldırılarının başlatılması, rejimin operasyonel sürekliliğini ve kriz yönetim kapasitesini sergileme amacına hizmet etmiştir. Bu bağlamda İran, direniş eksenini unsurlarına mutlak biçimde bağımlı olmadığını ve gerektiğinde çatışmayı tek başına yönetebileceğini göstermek istemiştir.

Direnış Eksenini Aktörlerinin Görece Pasifliği: Savaşın Şii Jeopolitiğine Yansımaları

Politika yapıcılar ve analistler arasında yaygın biçimde gözlemlenen temel bir yanlış algı, Şii milis grupların sahada askerî varlık göstermemesinin direniş ekseninin topyekûn çöküşü olarak yorumlanmasıdır. Bu yanlış, direniş ekseninin salt bir askerî ittifak ya da operasyonel vekil ağ olarak kavramsallaştırılmasından kaynaklanmaktadır. Kuşkusuz bu yaklaşım, 1979 sonrasında uluslararası sistemde siyasi izolasyona maruz kalan ve ilerleyen yıllarda ağır silah ve ekonomik ambargolar nedeniyle

konvansiyonel askerî kapasitesini sınırlı ölçüde geliştirebilen İran İslam Cumhuriyeti'nin, bu yapısal zafiyetleri telafi etmek amacıyla geliştirdiği asimetrik savaş doktrini ve vekil aktörlere dayalı stratejik kültürü açısından belirli ölçüde açıklayıcıdır.

Ancak direniş eksenini, yalnızca İran'ın özgün askerî ve stratejik kültürünün bir ürünü değildir. Aynı zamanda kökleri 19. yüzyıla uzanan ve Ortadoğu'da modernleşme süreciyle eşzamanlı olarak şekillenen, farklı ulus-devletler içerisinde yaşayan Şii toplulukların siyaseten güçlendirilmesi çabası etrafında gelişen ve yaklaşık bir asırdır devam eden Şii jeopolitiğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu jeopolitik çerçeve, özellikle 2003 Irak işgali, 2011 Arap Baharı ve 2013 sonrası Şii'leri doğrudan hedef alan DEAŞ tehdidinin ortaya çıkışıyla tarihsel bir kırılma yaşamıştır.

İran, 1979 Devrimi ile Şii İslam'ı devletin kurucu ideolojisi olarak benimsemiş, üstelik bu dönüşüm İran'la sınırlı kalmamıştır. Tarihsel kökleri çok daha eskiye dayanan Şii siyaset felsefesini, siyasal kültürü ve toplumsal hareketleri kapsayan daha geniş bir çerçevenin merkezine yerleştirmiştir. Bu çerçeve Şii'lerin siyaseten güçlendirilmesini hedefleyen ve ulus-ötesi bir kimlik siyaseti olarak tanımlanabilecek Şii jeopolitiğini ifade etmektedir. Bu yapı içinde İran "merkez" konumundayken Irak, Bahreyn ve Lübnan'daki Şii siyasal hareketler bu jeopolitiğin "çevresini" oluşturmuştur. İran ile bu hareketler arasındaki ilişki basit bir vekâlet ilişkisi değildir. Aksine bu bağ, ortak tarihsel deneyimler ve benzer siyasal hedefler üzerinden şekillenmiştir.

Bu perspektiften bakıldığında direniş eksenini, tarihsel olarak daha geniş ve derin bir siyasi proje olan Şii jeopolitiğiyle önemli ölçüde örtüşmekle birlikte, İran'ın anti-empyralist, anti-Siyonist ve 2013 sonrasında "tekfirci terörizm" olarak tanımlandığı DEAŞ tehdidine karşı askerî boyutu ağır basan bir ittifak ağı olarak değerlendirilmelidir. Aynı çerçevede Hizbullah, Haşdi Şabi ve Ensarullah gibi eksen bileşenleri, yalnızca İran'ın ilgili ülkelerdeki uzantıları ya da araçsal milis güçleri değil mensubu oldukları devletlerin siyasal kaderini etkileme kapasitesine sahip, devlet-altı ancak yüksek derecede kurumsallaşmış siyasal aktörlerdir.

Şii jeopolitiği, Ortadoğu Şii'leri açısından ulus-ötesi bir kimlik siyaseti ile mensubu oldukları ulusal devletler içerisinde siyasal güçlenme hedefinin iç içe geçtiği, derin çelişkiler barındıran bir yapıya sahiptir. Bir yandan bu aktörler iç siyasal güçlerini sürdürebilmek için dış desteğe ihtiyaç duymaktadır. Ehteshami ve Hinnebusch'e göre Ortadoğu,¹ jeopolitik konumu, hidrokarbon zenginliği ve imparatorluk-

¹ Ehteshami, Anoushiravan & Raymond Hinnebusch. 1997. *Syria and Iran: Middle Powers in a Penetrated Regional System*. Routledge.

lar sonrası yaşadığı yapısal bölünmeler nedeniyle tarihsel olarak "nüfuz edilmiş bir bölgedir". Öte yandan 2011 Arap Baharı sonrasında bölge, yalnızca küresel güçler tarafından değil Türkiye, İran ve Körfez ülkeleri gibi orta ölçekli bölgesel güçler tarafından da artan biçimde içeriden nüfuz edilen bir coğrafyaya dönüşmüştür.

Bu bağlamda Şii jeopolitiğinin merkezinde yer alan İran'ın, çevredeki Şii siyasal ve askerî oluşumlar üzerindeki etkisi son on yılda belirgin biçimde artmıştır. Bu etki, direniş ekseninin ABD, İsrail ve DEAŞ karşıtlığı temelinde şekillenen ulus-ötesi çıkar setleriyle bütünleşen askerî ve siyasi hareketliliğini güçlendirmiştir. Buna karşılık eksen bileşenleri hukuki, siyasi ve toplumsal zeminleri etnik, dinî ve mezhepsel hatlar boyunca parçalanmış, iç savaşları tam anlamıyla sona ermemiş, ulusal aidiyet algısı aşiret, mezhep ve etnik kimliklerin gerisinde kalan, kurumsal olarak son derece kırılğan modern devletler içerisinde faaliyet göstermektedir. Bu ülkelerde ne devlet aygıtı tam anlamıyla kurumsallaşabilmiş ne de hukukun üstünlüğü, eşitlik ve adalet ilkelerine dayalı istikrarlı siyasal sistemler tesis edilebilmiştir.

Dolayısıyla direniş eksenini bileşenleri bir yandan kurumsal olarak kırılğan devletlerin içinde varlık mücadelesi verirken diğer yandan bu devletlerin siyasal yapıları içerisinde kendi varoluşlarını sürdürmeye çalışan aktörler olarak çifte bir varoluş krizi yaşamaktadır. Bu durum, dış bölgesel güçlere bağımlılık ile ulusal bağımsızlık arasındaki gelgitleri, ulus-ötesi, ulusal ve grupsal çıkarların sürekli çakışmasını ve kolektif eylemin giderek zorlaşmasını beraberinde getirmektedir.

Bu nedenle direniş ekseninin Hizbullah, Haşdi Şabi ve Ensarullah gibi başat aktörlerinin 12 günlük çatışmadaki tutumu değerlendirilirken sahada gözlemlenen askerî gerileme ile daha geniş tarihsel ve siyasal bir çerçeve sunan Şii jeopolitiği arasındaki ayrım mutlaka gözetilmelidir. Bir aşırıdır modern devlet inşa süreçlerinden dışlandıkları algısını taşıyan, DEAŞ tehdidiyle varoluşsal bir güvenlik krizi yaşayan ve 2003 Irak işgali ile 2011 Arap Baharı sonrasında önemli siyasal kazanımlar elde eden Şii aktörler, 7 Ekim sonrası dönemde eksenini, mensubu oldukları devletleri ve kendi askerî-siyasal yapılarını doğrudan etkileyen çok katmanlı bir krizler dönemine girmiştir.

Bu döneme damgasını vuran başlıca gelişmeler arasında, İsrail'in Gazze meselesini sınırlı bir çatışma olmaktan çıkararak Lübnan ve Suriye başta olmak üzere bölge geneline yayma ve bölgenin askerî-güvenlik mimarisini yeniden dizayn etme çabası, ABD'nin bölgeden çekilme söylemine rağmen fiilî nüfuzunu artırması, Esed rejiminin çöküşü sonrasında Levant'ta Şii karşıtı radikal grupların yeniden güç kazanma ihtimali ve Irak ile Lübnan gibi kırılğan devletlerin hızla istikrarsızlaşma riski yer almaktadır.

Bu koşullar altında, Hizbullah, Haşdi Şabi ve Ensarullah'ın 12 günlük İran-İsrail çatışmasında sergiledikleri tutum üzerinden direniş ekseninin geleceğine dair yapılacak değerlendirmeler, her bir aktörün kendi ulusal bağlamı, siyasal dengeleri ve iç rasyonaliteleri dikkate alınarak ayrı ayrı ele alınmalıdır.

Irak ve İran Yanlısı Haşdi Şabi Grupları

Irak hem Şii jeopolitiği hem de 2011 sonrasında “altın çağını” yaşayan direniş eksenini açısından kilit ülkedir. İran, 1990’ların başından itibaren devrim ihracı siyasetinden beklediği sonuçları alamayınca Şii jeopolitiğinde bir gerileme evresi yaşanmış, ancak 2003 Irak işgali, nüfusun yaklaşık %60’ını Şiiilerin oluşturduğu ülkede seçimlere dayalı yeni bir siyasal sistemin kurulmasıyla, Şiiilerin iktidara taşınması bakımından tarihsel bir fırsat penceresi açmıştır. Bu fırsat penceresini kurumsallaştıran ikinci dalga ise 2011’de Suriye iç savaşının patlak vermesi, ABD askerlerinin Irak’tan çekilmesi ve 2013’te Şii karşıtı DEAŞ’ın Irak-Suriye hattında “halifelik” ilan etmesi olmuştur. Bu kırılmalar, Irak’taki bazı Şii kesimlerin İran desteğiyle Suriye-Irak sahasında hareket edecek biçimde milis yapılanmalara gidişini hızlandırmış, zamanla hem askerî anlamda kurumsallaşan hem de siyaseten partileşen İran yanlısı büyük Şii yapıların Irak siyasetinin merkezine oturmasına zemin hazırlamıştır.

Bu bağlamda bugün Irak’ta başbakanlığa bağlı bir çatı olarak kurumsallaşan ve fiilen Irak ordusuna paralel, ideolojik parametreleri güçlü bir güvenlik mimarisi üreten Haşdi Şabi ile onun “İran yanlısı Şabiler” olarak anılan bileşenleri –özellikle Hizbullah Tugayları, Asaibü Ehli’l-Hak ve Bedir Örgütü– 7 Ekim sonrası dönemde hem direniş ekseninin işlevselliği hem de Irak Şii siyasetinin istikrarı bakımından belirleyici bir göstergedir.

Irak’ta –İran yanlısı gruplar dâhil– Haşdi Şabi’nin temel güç kaynağı, halk nezdinde belirli bir meşruiyet zemini taşımasıdır. Bu zeminin birinci ayağı, DEAŞ’ın Şii halkı ve kutsal mekânları hedef alan varoluşsal tehdidine karşı Şii dünyasının en etkili dinî figürlerinden Ayetullah Sistani’nin fetvasıyla silahlanmış olmasıdır. İkinci meşruiyet hattı ise Irak toplumunda tarihsel olarak güçlü olan Filistin/Gazze duyarlılığıdır.² 7 Ekim sonrasında özellikle İran yanlısı Şabiler, kendilerine bağlı alt yapıları “Irak İslami Direnişi” çatısı altında birleştirerek hem Gazze’ye dolaylı/doğrudan askerî destek kanalları hem de bölgedeki ABD üslerine

² Marsin Alshamary and Kevin Huggard. “How Iraq is Managing the Israel-Gaza Crisis”, *Brookings*, December 21, 2023, <https://www.brookings.edu/articles/how-iraq-is-managing-the-israel-gaza-crisis/>

saldırıları üzerinden savaşa müdahil olabileceklerinin sinyali vermiştir.³ Böylece DEAŞ tehdidinin zayıfladığı bir dönemde "anti-Siyonist" duruş üzerinden ikinci bir meşruiyet zemini üretme fırsatı yakalamıştır. Bu çizgi, aynı zamanda bu grupların İran ve Lübnan Hizbullahı gibi eksen aktörleriyle ideolojik ve stratejik uyum iddiasını güçlendiren bir işaret niteliği taşımıştır.

İran yanlısı grupların, İsrail'in 13 Haziran 2025 tarihli İran saldırısını zaman zaman sert ancak savaşın Irak'a sıçrama ihtimaline karşı genel olarak temkinli bir dille karşıladıkları gözlemlenmektedir.⁴ Bu bağlamda İran yanlısı Haşdi Şabi grupları içerisinde ilk tepkiler Hizbullah Tugayları Lideri Ahmed Muhsin Ferec el-Hamidavi'den (Ebu Hüseyin) gelmiştir. Hamidavi, 15 Haziran'da yaptığı bir açıklamada Irak hükümetini ve Koordinasyon Çerçevesi'ni savaşın Irak'a sıçramasını engellemeye davet etmiş, bu doğrultuda "Büyük Şeytan" olarak adlandırdığı ABD'nin büyükelçiliğinin kapatılması ve ABD işgal güçlerinin Irak'tan kovulması çağrısında bulunmuştur.⁵ Hizbullah Tugayları Genel Sekreteri Ebu Ali el-Askeri de Telegram hesabından yaptığı bir açıklamada İran'ın İsrail ile tek başına mücadele etmeye muktedir olduğunu, ancak ABD savaşa müdahil olduğu takdirde Irak İslami Direnişi'nin de savaşa müdahil olacağını vurgulamıştır.⁶ El-Askeri, böyle bir senaryoda Hizbullah Tugayları'nın ABD'nin Körfez ülkelerindeki üslerini hedef alabileceğini ve bunun "Trump'ın bölgeden elde etmeyi düşlediği trilyon dolarların kaybıyla" sonuçlanabileceğini belirtmiştir.⁷

El-Nüceba Hareketi ise Trump'ın Ayetullah Ali Hamenei'ye ilişkin söylemini sert biçimde karşılayarak 19 Haziran açıklamasında ABD askerleri, diplomatları, vatandaşları ve Amerikan çıkarlarıyla çalışanları "meşru hedef" ilan eden bir dil kullanmıştır.⁸ Buna karşılık, radikal söylemiyle bilinen Asaibü Ehli'l-Hak lideri Kays el-Hazeli'nin açıklaması görece daha düşük tonda kalmış, uluslararası toplumu "acilen harekete geçmeye" çağırın normatif bir çerçeve tercih edilmiştir.⁹

³ "Deep Dive: Armed groups in Iraq, Yemen warn US of multi-front response to Gaza war", Amwaj Media, October 11, 2023, <https://amwaj.media/en/article/deep-dive-armed-groups-in-iraq-yemen-warn-us-of-multi-front-response-to-gaza-war>

⁴ Ebu Hüseyin el-Hamidavi, 15 Haziran 2025, <https://t.me/centerkaf>

⁵ Ebu Ali el-Askeri, 19 Haziran 2025, <https://t.me/abualaskary>

⁶ Ebu Ali el-Askeri, 19 Haziran 2025, <https://t.me/abualaskary>

⁷ Hakan Çopur, "ABD Başkanı Trump: "(İran lideri Hamaney) Onu ortadan kaldırmayacağız, en azından şimdilik» *Anadolu Ajansı*, 17 Haziran 2025, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-baskani-trump-iran-lideri-hamane-y-onu-ortadan-kaldirmayacagiz-en-azindan-simdilik/3602038>

⁸ Ekrem el-Kabi, 19 Haziran 2025, https://t.me/Akram_alkabee

⁹ Kays el-Hazeli, 20 Haziran 2025, https://t.me/Qais_alkhazali

Bu tablo, sözkonusu grupların İran'la dayanışma vurgusunu korurken İsrail'den ziyade ABD'yi hedef alan bir söylem inşa ettiklerini göstermektedir. Irak bağlamında, ABD'yi Irak'tan ve bölgeden çıkarmayı stratejik öncelik sayan bu aktörler açısından söz konusu tercih şaşırtıcı değildir. Daha kritik olan, ABD üslerine periyodik saldırılar düzenleme kapasitesine sahip bu yapıların 12 günlük çatışma boyunca söylem tonunu görece düşürmesi ve eylemde çekimser tavır sergilemesidir.

Bu yönelim temelde 2025 yılında Irak siyasetine içkin iki unsura dayanmaktadır: (i) İran yanlısı olsun ya da olmasın, Irak siyasetinde Şii kliğin bir parçası olan ve bir kısmı aynı zamanda siyasi partileşme sürecine girmiş bulunan Haşdi Şabi gruplarının, Kasım 2025 seçimlerine hazırlanmayı önceliklendirmesi; (ii) ABD'nin Haşdi Şabi'nin lağvedilmesine ilişkin baskılarının artması.

ABD'nin 2003'te Irak'ı işgalinin ardından kurulan ve etnik-mezhebî temsile dayanan *muhasasa sistemi*, Irak Şiiilerinin çok sesli bir siyasal yapı içinde temsil edilmesine imkân tanımıştır. Son yirmi yılda Şii siyaset, değişken ve akışkan koalisyonlar üzerinden şekillenmiş ve Şii gruplar, nüfus çoğunluğuna sahip olmalarına rağmen bu dönemde siyasi güçlerini kalıcı biçimde pekiştirememişlerdir.

Ayrıca ekonomik sorunlar, altyapının yeniden kurulamaması ve yaygın yolsuzluk da Şii koalisyon hükümetlerini zayıflatmıştır. Bu sorunlara karşı verilen tepkiler, sık sık dağılan ve yeniden kurulan kırılğan hükümetler olmuştur. Nitekim sokak protestoları, bu zayıflığın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

2021'de İran'ın da desteklediği Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin ortak adayı olarak başbakan olan Muhammed Şiya es-Sudani, bu tabloya kısmen farklı bir yaklaşım getirmiş ve daha teknokratik bir yönetim tarzı benimsemiştir. Türkiye ve Körfez ülkeleriyle kalkınma odaklı ilişkiler kuran Sudani, dengeleyici politikaları sayesinde Irak'ta en azından geçici bir siyasi istikrar sağlamayı başarmıştır.

Sudani'nin siyasal ağırlık kazanmasıyla birlikte Şii siyaset yeniden şekillenmeye başlamış ve 2023 vilayet seçimleri itibarıyla, küçük partileri dezavantajlı kılan *Saint Lague* seçim sistemine geri dönülmesi bu süreci hızlandırmıştır. Böylece geleneksel büyük blokların yeniden güç kazanmasının önü açılarak Şii siyasi yelpazede koalisyonlar bir kez daha dönüşüme uğramıştır.

Bu çerçevede Şii Koordinasyon Çerçevesi ve Haşdi Şabi bağlantılı gruplar, Kasım 2025 meclis seçimlerine parçalı bloklar hâlinde girmeyi tercih etmiştir. Sudani, Haşdi Şabi Komisyonu Başkanı Falih el-Feyyad'ın da yer aldığı İmar ve Kalkınma İttifa-

kı'nın adayı olmuştur. İran'a yakın diğer Haşdi Şabi grupları olan Bedir Örgütü ve Asaibü Ehli'l-Hak ise seçimlere ayrı listelerle katılmıştır.¹⁰

Şii blokun bu parçalı yapıyla seçime girmesinin birkaç temel nedeni bulunmaktadır. İlk olarak, Şii siyaset içindeki yeni güçlü aktörler karşısında her grubun kendi tabanını test etme isteği öne çıkmaktadır. İkinci olarak, yeni seçim aritmetiği içinde meclisteki sandalye sayılarını artırma hedefi vardır. Üçüncü olarak ise yerel düzeyde örgütsel gücü tahkim etme amacı belirleyicidir. Asıl kritik mesele, seçimlerden sonra kurulacak koalisyonun nasıl şekilleneceğidir. Bu noktada seçimlerin tamamlandığı mevcut ortamda hükümet kurma süresince hangi aktörün kiminle ittifak yapacağı temel soru hâline gelmektedir.

Seçim öncesi ve sonrası süreçte Tahran'ın da her bir Şii aktörün gerçek gücünü ölçmek ve kime nasıl yatırım yapacağına karar vermek istediği değerlendirilmektedir. Bu nedenle İran'a yakın Haşdi Şabi grupları, Irak devletini riske atacaktır, seçimlerin ertelenmesine yol açabilecek ve seçim sonrasında dengelere zarar verecek dış politika maceralarından özellikle kaçınmıştır.

Haşdi Şabi'yi doğrudan ilgilendiren bir diğer başlık ise ABD'nin Sudani hükümeti üzerindeki baskılarıdır. Washington, Haşdi Şabi'nin lağvedilmesini veya Irak ordusu içinde eritilmesini talep etmektedir. Bu baskı, İsrail'in "ahtapot doktrini" çerçevesinde Hizbullah'tan sonra direniş ekseninin ikinci büyük ayağının zayıflatılması anlamına gelmektedir.

Buna karşılık Irak siyasetinde Haşdi Şabi'nin kurumsal gücünü artırmayı hedefleyen bir reform yasa tasarısı da gündeme gelmiştir. Bu tasarı, Haşdi Şabi'nin İçişleri Bakanlığı'ndan bağımsız biçimde Genelkurmay Başkanlığı'na bağlanmasını öngörmektedir. Ayrıca örgüt başkanına bakan rütbesi verilmesi, Haşdi mensuplarına "mücahit" statüsü tanınması, özel bir askerî akademi kurulması ve bağımsız bütçe oluşturulması gibi düzenlemeler içermektedir.¹¹ Tasarı, Haşdi Şabi mensuplarının Irak ordusunun sahip olduğu sosyal haklardan yararlanmasını da hedeflemektedir.

En tartışmalı maddelerden biri ise Haşdi Şabi'ye anayasal düzeni koruma görevinin verilmesidir. Bu madde, örgütün iç siyasi süreçlere müdahale edebilecek bir iç güvenlik aktörü olarak yeniden konumlandırılacağı yönünde kaygılar doğurmuş-

¹⁰ Ali Mamouri, "Deep Dive: The Stakes for Shiite Parties in Iraq's Elections", *Amwaj Media*, June 6, 2025, <https://amwaj.media/en/article/deep-dive-the-stakes-for-shiite-parties-in-iraq-s-elections>

¹¹ "New PMF Law: Redefining Power in Iraq's Security Structure" *Alwaght*, July 26, 2025, <http://alwaght.net/en/News/267517/New-PMF-Law-Redefining-Power-in-Iraq%E2%80%99s-Security-Structure>

tur.¹² Özellikle 2019 protestolarında Haşdi Şabi'nin sert tutumu hatırlandığında, bu düzenleme ciddi eleştirilere yol açmıştır.

Bu tartışmalar, Haşdi Şabi'nin gelecekte hangi modeli benimseyeceği sorusunu da gündeme getirmektedir. Bir görüş, örgütün siyasi partiyle silahlı yapıyı birleştiren Hizbullah modeline yaklaştığını savunmaktadır. Diğer görüş ise Haşdi Şabi'nin, İran'daki Devrim Muhafızları modeline doğru evrildiğini ileri sürmektedir.

Öte yandan örgütün Devrim Muhafızları Ordusu'nun (DMO) Hatemü'l-Enbiya Karargâhı'na benzer şekilde Irak'ın altyapı ve lojistik gibi alanlarında faaliyet gösteren El-Mühendis Şirketi'ni kurması, şirketin 2022 hükümet kararnamesi ile 76 milyon dolar sermayeye sahip olarak ve 1,2 milyon hektar kamu arazisi olarak Irak ekonomisinin önemli bir aktörü haline gelmesi Haşdi Şabi'nin, İran'daki Devrim Muhafızları modeline doğru evrildiğini göstermektedir.¹³ Her ne kadar 2025 Ağustos sonu itibarıyla Şii klik içerisinde yaşanan fikir ayrılıkları ve ABD baskısı sebebiyle söz konusu yasa tasarısı geri çekilmiş olsa da Haşdi Şabi'nin kurumsal varoluş ve güçlenme mücadelesi devam edeceğe benzemektedir.

Şii jeopolitiği açısından bakıldığında, İran'a yakın Şii partiler ve Haşdi Şabi'nin 2003 sonrası elde ettiği kazanımlar hayati önemdedir. Bu kazanımların kaybedilmesi, İran ve Irak Şiiileri açısından göze alınamaz bir risk olarak görülmektedir. Bu risk, zamanında DEAŞ bünyesinde savaşarak Irak'taki mezhep savaşını körüklemekle özdeşleştirdikleri Ahmed el-Şara'nın Suriye'de iktidara gelmesi, ABD baskılarının artması ve İsrail'in Haşdi Şabi'ye yönelik operasyon tehditleriyle daha da büyümüştür.

Mevcut koşullar altında hem Irak Şiiilerinin hem de İran'ın temel stratejisi Irak'ın bütünlüğü ve Irak Şiiilerinin siyasi kazanımlarının korunmasıdır. Bu sebeple bir yandan Başbakan Sudani temkinli, yatıştırıcı ve dengeleyici siyaset tarzıyla Irak'ı tehdit eden dış faktörleri ülkesinden uzak tutmaya çalışmakta, diğer yandan İran Haşdi Şabi'nin ABD üslerini hedef almaya hazır şahin gruplarını stratejik bir pasiflik konusunda ikna etmeye çalışmaktadır.

İran yanlısı Haşdi Şabi örgütlerinin stratejisinin başarıya ulaştığı görülmektedir. Zira 11 Kasım'da düzenlenen meclis seçimlerinde alınan sonuçlar İran'ın 7 Ekim sonrası Irak'taki etkisinin azaldığı yönündeki iddiaları zayıflatmıştır. Sudani'nin İmar ve

¹² "Haşdi Şabi Güçleri Yeni Yasayla "Irak Devrim Muhafızları"na mı Dönüşecek?" *Focus+*, 19 Ağustos 2025, <https://www.fokusplus.com/gundem/hasdi-sabi-gucleri-yeni-yasayla-irak-devrim-muhafizlarina-mi-donusecek>

¹³ Michael Knights et al., "Profile: The Muhandis Company", *The Washington Institute*, May 17, 2023, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/profile-muhandis-general-company>

Kalkınma İttifakı ülke genelinde en fazla oyu alarak 45 sandalyeyi garantilemiştir. Öte yandan, seçimlere ayrı ayrı giren İran yanlısı gruplar Asaibü Ehli'l-Hak'ın Sadikun Koalisyonu 26, Bedir Örgütü 19 ve Hizbullah Tugayları'nın Hukuk Koalisyonu 6, İmam Ali Tugayları'nın Hizmetler İttifakı da 5 sandalye alarak toplam 56 sandalyeyi garantilemişlerdir. Özellikle bir önceki seçimlerde 9 sandalye elde eden Sadikun'un yükselişi dikkat çekmektedir.

Ortaya çıkan tablo, Irak'ın önümüzdeki dönemde de ABD ile İran arasındaki güç mücadelesinin en önemli sahalarından biri olmaya devam edeceğini göstermektedir.

Lübnan Hizbullahı

Lübnan Hizbullahı'nın bugünkü konumunu anlayabilmek için, örgütün ortaya çıktığı tarihsel bağlamı kısaca hatırlamak gerekir. 1970'lerden itibaren Lübnan'daki Şiiler, mezhepsel temsile dayalı siyasal sistem içinde görece marjinal bir konumdaydı. Devletin kamu hizmetlerini sunmadaki yetersizliği de bu dışlanmışlık hissini derinleştiriyordu. Şii topluluk, kendisini hem siyasi hem de sosyo-ekonomik açıdan ihmal edilmiş bir kesim olarak görüyordu.

1982 İsrail işgali ve iç savaş koşulları bu tabloyu köklü biçimde değiştirmiştir. İran, Devrim Muhafızları aracılığıyla Bekaa Vadisi'nde yeni bir "İslami direniş" yapısının örgütlenmesine destek vermiş ve Hizbullah, bu ortamda Emel Hareketi'nden kısmen ayrılarak kurulmuştur. Örgüt, İsrail'e karşı silahlı direnişi merkeze alırken güney Lübnan ve Dahiy'e'de kurduğu eğitim, sağlık ve sosyal yardım ağlarıyla Şii taban içinde güçlü bir toplumsal meşruiyet kazanmıştır.

1990 Taif Anlaşması sonrasında Lübnan'daki diğer milisler silahsızlandırılırken Hizbullah "direniş" rolü gerekçesiyle silahlı kanadını korumuştur. Örgüt 1992'den itibaren seçimlere katılarak parlamentoda temsil edilen kalıcı bir siyasi aktöre dönüşmüştür. 2000'de İsrail'in güney Lübnan'dan çekilmesi ve 2006 savaşı sonrasında oluşan söylem, Hizbullah'ın hem "ulusal direniş" hem de "Şii toplumunun başat temsilcisi" kimliğini pekiştirmiştir. Bugün Hizbullah, Lübnan siyasal sistemi içinde merkezî bir güç odağı olmanın yanı sıra İran'ın direniş eksenini mimarisinin en kritik halkalarından biri olarak görülmektedir.

Bu nedenle Hizbullah, Haziran ayındaki çatışmalarda devreye girmesi beklenen önemli aktörlerden biri olarak öne çıkmıştır. İran'a ideolojik bağlılığı ve İsrail'e coğrafi yakınlığı bu beklentiyi güçlendirmiştir. Ancak beklentilerin aksine Hizbullah da diğer eksen unsurları gibi pasif bir tutum benimsemiş, bu pasifliğin ardında yalnızca son dönemde uğradığı ağır askerî kayıplar değil aynı zamanda Tahran'ın stratejik tercihi de etkili olmuştur.

Hizbullah, Lübnan'da tarihinin en ağır darbelerinden birini almış durumdadır. İsrail'in yoğun hava saldırıları ve hedefli suikastları sonucunda örgüt, lider kadrosunun önemli bir bölümünü, binlerce savaşçısını ve ağır silah stoklarının büyük kısmını kaybetmiştir. Bu kayıplar, Hizbullah'ın İsrail karşısındaki caydırıcılık kapasitesini ciddi biçimde zayıflatarak örgütü sahada savunma pozisyonuna çekilmek zorunda bırakmıştır.

Özellikle ana güçlerin Litani Nehri'nin güneyinden geri çekilmesi, savaş sonrası dönemin en kritik gelişmelerinden biridir. Bu geri çekilme, Hizbullah'ın uzun yıllardır İsrail'e karşı ileri savunma hattı olarak gördüğü stratejik derinliği kaybettiğini göstermiştir. Mevcut durumda Hizbullah, kısa vadede İsrail için ciddi bir askerî tehdit oluşturmaktan uzaklaşmıştır.

Askerî kayıplara ek olarak Hizbullah Lübnan iç siyasetinde de yoğun bir baskıyla karşı karşıyadır. Ağustos 2025'te hükümet, ABD ve Körfez ülkelerinden mali yardım ve yeniden inşa desteği karşılığında Hizbullah'ın yıl sonuna kadar silahsızlandırılmasını öngören bir kararı onaylamıştır. Lübnan Ordusu (LAF) bu süreci planlamakla görevlendirilmiştir. Karar oylaması sırasında Hizbullah ve Emel'e mensup dört Şii bakanın kabineyi terk etmesi, sürecin ne denli derin bir kriz algısı yarattığını ortaya koymuştur.¹⁴

LAF, özellikle Litani Nehri'nin güneyinde Hizbullah'a ait silah depolarını boşaltmaya yönelik sınırlı uygulamalara başlamıştır. Aynı dönemde Hristiyan ve Sünni partiler, BM Güvenlik Konseyi'nin 1701 sayılı kararının tam uygulanmasını ve İsrail ile kara sınırının çizilmesini içeren doğrudan müzakereleri daha yüksek sesle dile getirmişlerdir.

Buna karşılık Hizbullah Genel Sekreteri Naim Kasım, yaptığı konuşmalarda “direniş silahının” ulusal savunma stratejisinin tartışma konusu olamayacağını vurgulamıştır. Hükümetin silahsızlanma planını tanımadıklarını açıklayan Kasım, devletin bu yöndeki ısrarının ülkeyi yeni bir iç savaş riskine sürükleyebileceğini söyleyecek kadar ileri gitmiştir.¹⁵

¹⁴ Maya Gebeily and Laila Bassam, “Lebanon tasks army with limiting arms to state forces in challenge to Hezbollah”, Reuters, 27 Kasım 2025, https://www.reuters.com/world/middle-east/lebanon-tasks-army-with-limiting-arms-state-forces-challenge-hezbollah-2025-08-05/?utm_source=chatgpt.com

¹⁵ Kersten Knipp, “Lebanon's Hezbollah rejects disarmament, warns of civil war”, DW, 27 Kasım 2025, <https://www.dw.com/en/lebanons-hezbollah-rejects-disarmament-warns-of-civil-war/a-73730563>

Lübnan'daki ekonomik çöküş, işsizlik ve kamu hizmetlerindeki gerileme, toplum genelinde tüm siyasi aktörlere yönelik ciddi bir güvensizlik yaratmaktadır. Buna rağmen özellikle güney Lübnan'da ve Şii yoğunluklu bölgelerde İsrail'in süregelen ihlalleri, Hizbullah'a hâlâ sınırlı bir meşruiyet zemini sağlamaktadır. Bu ikili tablo, Hizbullah'ı bir yandan "direniş" söylemiyle tabanını konsolide etmeye çalışan, diğer yandan ise silahsızlanma baskısı, ekonomik daralma ve İran'ın zayıflayan desteği arasında giderek daralan bir siyasi hayatta kalma mücadelesine itmektedir.

Tahran açısından Hizbullah hâlâ vazgeçilmez bir stratejik rezervdir. Örgüt, ideolojik bağlılığı, coğrafi konumu ve kalan askerî kapasitesi nedeniyle İran için önemini korumaktadır. İran, Hizbullah'ın ağır kayıplarına rağmen varlığını sürdürmesini hem direniş ekseninin devamı hem de İsrail'e yönelik caydırıcılık açısından kritik önemde görmektedir. Ayrıca Tahran, Hizbullah'ın silahsızlandırılmasının Irak'taki müttefik gruplar üzerinde zincirleme bir etki yaratmasından endişe etmektedir.

Bu nedenle İran, Hizbullah'ı yalnızca askerî bir yapı olarak değil bölgedeki en önemli siyasi ve ideolojik uzantılarından biri olarak konumlandırmaktadır. Hizbullah'ın Lübnan siyasetindeki etkisini koruması, İran'ın uzun vadeli bölgesel stratejisinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Bu bağlamda İran Milli Güvenlik Yüksek Konseyi Genel Sekreteri Ali Laricani'nin Beyrut'a yaptığı son ziyaretler özel bir önem taşımaktadır.

Laricani, bu temaslarda İran'ın hem Hizbullah'a hem de Lübnan devletine desteğinin süreceğini vurgulamıştır. Özellikle örgütün silahsızlandırılmasına yönelik baskılar karşısında "direnişin yalnız bırakılmayacağı" mesajını vermiştir.¹⁶ Bu ziyaretler, İran'ın direniş ekseninden vazgeçmediğini diplomatik düzeyde teyit etmektedir. Aynı zamanda Haziran 2025 çatışmalarında gözlenen operasyonel pasifliğin ekseninden stratejik bir kopuş anlamına gelmediği yönünde müttefiklere güvence verme işlevi görmektedir.

Tahran'ın temel hedefi, Hizbullah ile siyasi ve ideolojik bağları canlı tutmaktır. Koşullar elverdiğinde ise örgütün askerî kapasitesinin yeniden inşası için gerekli siyasi zemini ve moral desteği şimdiden sağlamlaştırmaktır.

Yemen Husileri ve Ensarullah Hareketi

7 Ekim 2023'teki Aksa Operasyonu sonrasında direniş ekseninde en belirgin biçimde öne çıkan aktör Yemen'deki Ensarullah hareketi olmuştur. Ensarullah, Fi-

¹⁶ IRNA, "تسار مالسا راختفا و فرش شاعاب نانبل هللا بزح", 27 Kasım 2025, <https://l24.im/hXW0B>

listin'e verdiği açık ve ısrarlı destekle diğer Arap aktörlerden belirgin biçimde ayrışmaktadır. İsrail'e yönelik doğrudan askerî eylemleri, örgütü yalnızca söylemsel değil fiili bir aktör haline getirmiştir. Lübnan Hizbullahı ve Haşdi Şabi gibi İsrail'e daha yakın coğrafyalarda bulunan yapıların aksine Ensarullah daha saldırgan ve süreklilik arz eden bir askerî tutum sergileyebilmiştir.

2023'ten bu yana Ensarullah'ın İsrail'e karşı 50'den fazla füze ve dron saldırısı gerçekleştirdiği bilinmektedir.¹⁷ Ancak örgütün küresel ölçekteki asıl etkisi, Babü'l-Mendeb Boğazı'ndan geçen İsrail gemilerini ve İsrail'e sevkiyat yapan ticari gemileri hedef almasıyla ortaya çıkmıştır. Dünya ticareti açısından kritik önemdeki Kızıldeniz hattında yaşanan bu askerî hareketlilik, bölgeyi kullanan ticari aktörler için ciddi ekonomik maliyetler yaratmıştır.

Bu askerî faaliyetler Ensarullah açısından önemli bedelleri de beraberinde getirmiştir. ABD'nin 2025 baharında Yemen'de Husileri hedef alan ve yaklaşık 200 kişinin ölümüne yol açan operasyonu, bu sürecin en çarpıcı örneklerinden biridir. Taraflar, Mayıs 2025'te bu saldırıların ardından bir ateşkes üzerinde anlaşmıştır.¹⁸ Daha ağır bir darbe ise 28 Ağustos 2025'te İsrail Savunma Kuvvetleri'nin Sanaa'ya düzenlediği saldırı olmuştur. Bu operasyonda Husi başbakanı, maliye bakanı ve dışişleri bakanı dâhil olmak üzere 12 üst düzey siyasi isim hayatını kaybetmiştir.¹⁹

Söz konusu saldırı, Ensarullah'ın 22 Ağustos'ta İsrail'e karşı ilk kez msket bombası kullanmasının ardından gelmiştir. Operasyonun kapsamı ve hedef profili, İsrail'in Ekim 2024'te Hizbullah'a ve Haziran 2025'te İran Devrim Muhafızları'na yönelik üst düzey kadro tasfiyeleriyle benzerlik taşımaktadır. Bu nedenle saldırı, klasik bir askerî misillemeden ziyade bir "liderlik tasfiye" operasyonu olarak değerlendirilebilir.

Ensarullah, 12 günlük çatışmanın ilk günlerinde İsrail'in saldırılarını kınamış ve gerektiğinde savaşa müdahil olacağını ilan etmiştir. ABD'nin İran'a doğrudan saldırması halinde ateşkesi bozacaklarını da açıkça dile getirmiştir. Husilere yakınlığıyla bilinen siyasi yorumcu Hüseyin Albukhaiti özellikle Suudi Arabistan ve Birleşik

¹⁷ Bridget Toomey, "The Houthis Join Iran's Attacks on Israel", *Long War Journal*, June 18, 2025, <https://www.longwarjournal.org/archives/2025/06/the-houthis-join-irans-attacks-on-israel.php>

¹⁸ "Trump says bombing of Yemen to stop as Oman confirms US-Houthi ceasefire", *AlJazeera*, May 6, 2025, <https://www.aljazeera.com/news/2025/5/6/trump-says-bombing-of-yemen-to-stop-as-oman-confirms-us-houthi-ceasefire>

¹⁹ Bridget Toomey, "Israel kills 12 top officials in Yemen's Houthi-controlled government", *Long War Journal*, September 3, 2025, <https://www.longwarjournal.org/archives/2025/09/israel-kills-12-top-officials-in-yemens-houthi-controlled-government.php>

Arap Emirlikleri'ndeki askerî üslerin hedef alınabileceğini öne sürmüştür. Körfez ülkelerinin Yemen'de Husilere karşı muhalif grupları desteklemesi durumunda ise petrol, gaz, su arıtma tesisleri ve havaalanlarının hedef alınabileceği ifade edilmiştir.²⁰

Buna karşın, ABD'nin İran'ın Fordo nükleer tesisine yönelik doğrudan saldırısı sonrasında Ensarullah fiilen savaşa dâhil olmamıştır. Bunun temel nedeni, İran ile ABD arasındaki gerilimin kısa sürede kontrol altına alınmasıdır. Ancak İsrail'in 25 Ağustos'ta gerçekleştirdiği saldırıya giden süreçte Ensarullah operasyonlarını sürdürmüş ve Filistin desteğinden geri adım atmamıştır.

Ensarullah'ın direniş eksenindeki konumu, Şii jeopolitiği açısından diğer aktörlerden belirgin biçimde ayrılmaktadır. Hareket, 1990'lı yıllarda Zeydi kimliği etrafında gelişen bir uyanışın ürünü olmakla birlikte, 2004-2010 yılları arasında Yemen hükümetine karşı yürüttüğü silahlı mücadeleyle örgütlü bir siyasi aktöre dönüşmüştür. 2011 Arap Baharı sonrasında oluşan siyasi boşluk Ensarullah'ın alanını genişletmiş ve örgüt 2014'te Sanaa'yı ele geçirmiştir.

2014 yılı, aynı zamanda İran ile askerî iş birliğinin derinleştiği dönemin başlangıcıdır. 2015'te Suudi Arabistan öncülüğündeki müdahalenin ardından Ensarullah'ın balistik füze, dron ve deniz kabiliyetlerinde belirgin bir artış yaşanmıştır. Bu süreçte İran ile ideolojik, eğitim ve örgütsel ilişkiler de güçlenmiştir. Ancak Suudi Arabistan'la savaşın sona ermesinden sonra Ensarullah, Hizbullah ve Haşdi Şabi'den farklı bir yol izlemiştir.

2020'den itibaren Kuzey Yemen'de kontrol ettiği bölgelerde güvenlik güçleri, vergi sistemi, eğitim, hukuk ve siyasi yönetim mekanizmaları kurarak açık bir "devletleşme" sürecine girmiştir. Bugün Hizbullah silahlı örgüt ile siyasi parti arasında hibrit bir yapı sergilerken, Haşdi Şabi siyasi partileşme ile ordulaşma arasında sıkışmış belirsiz bir aktör konumundadır. Ensarullah ise belirli bir coğrafyada fiilî hükümet gibi hareket eden bir yapı haline gelmiştir.

İsrail'e coğrafi olarak uzak olması ve Kızıldeniz'de sahip olduğu asimetric deniz gücü, Ensarullah'a 7 Ekim sonrası çatışmalara daha tutarlı biçimde müdahil olma imkânı sağlamıştır. Bu askerî tutarlılığın arkasında güçlü bir toplumsal zemin de bulunmaktadır. Yemen'de Filistin'e destek, 1948 öncesine uzanan tarihsel bir halk dayanışmasına dayanmaktadır. Yemen, 1971'de Filistinli bir örgütün İsrail gemisine saldırısına izin

²⁰ Justin Salhani, "Yemen's Houthis mull how they can help ally Iran against Israel", *AlJazeera*, June 20, 2025, <https://www.aljazeera.com/news/2025/6/20/yemen-houthis-mull-over-help-all-iran-israel>

vermiş, 1982'de Lübnan işgali sonrası Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) mensuplarını ağırlamış ve 2000'li yıllarda Filistin için kitlesel mitinglere sahne olmuştur.²¹

Bugün fiilen bölünmüş bir Yemen'de Filistin meselesi tüm Yemenlileri ortak bir zeminde buluşturan nadir konulardan biridir. Ensarullah'ın "Amerika'ya ölüm, İsrail'e ölüm, zafer İslam'ındır" sloganı bu toplumsal zemine yaslanmaktadır. Örgüt, aynı zamanda direniş eksenini içinde konumlanarak İsrail'le normalleşen veya normalleşmeyi planlayan Körfez ülkeleriyle keskin bir tezat oluşturmaktadır. Bu durum Ensarullah'ın hem iç kamuoyunda hem de bölgesel ölçekte popülaritesini artırmaktadır.²²

Sanaa Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin 2024 tarihli bir anketi de bu tabloyu teyit etmektedir. Özellikle Husilerin kontrolündeki bölgelerde yaşayan Yemenliler, Ensarullah'ın Kızıldeniz'de yürüttüğü operasyonlara büyük ölçüde olumlu bakmaktadır.²³ Bu operasyonlar Yemen toplumunda bir "gurur" duygusu yaratmakta, yönetime yönelik hoşnutsuzluğu kısmen dengelemekte ve Ensarullah'ın meşruiyetini güçlendirmektedir.

Bu çerçevede Ensarullah'ın direniş eksenini içinde aktif bir rol üstlenmesi rasyonel görünmektedir. Gazze krizi Yemen'de ulusal birlik duygusunu canlı tuttuğu sürece, Ensarullah'ın direniş ekseninden kopması kısa ve orta vadede olası görünmemektedir.

Sonuç

7 Ekim sonrası yaşanan bölgesel gelişmeler hem İran'ın güvenlik mimarisinde hem de Ortadoğu'daki güç dengelerinde derin bir kırılmaya işaret etmektedir. Haziran 2025'teki 12 günlük İran-İsrail çatışmasında direniş ekseninin pasif bir tutum takınması, eksenin çöktüğü yönünde yorumlara yol açmıştır. Ancak bu tabloyu tek boyutlu bir "çöküş" anlatısıyla açıklamak yetersizdir. Daha derin bir analiz, bu pasifliğin Tahran'ın stratejik hesapları ile eksen aktörlerinin kendi iç siyasi ve güvenlik koşullarının kesişiminde ortaya çıktığını göstermektedir.

Askerî açıdan bakıldığında, İran'ın on yıllar boyunca inşa ettiği asimetrik caydırıcılık mimarisi ciddi biçimde aşınmıştır. İsrail'in yüksek yoğunluklu suikast ve tas-

21 Stacey Philbrick Yadav, "The Houthis' 'Sovereign Solidarity' with Palestine", *MERIP*, January 24, 2024, <https://www.merip.org/2024/01/the-houthis-sovereign-solidarity-with-palestine/>

22 Ibid.

23 Lara Ulhnhaut et al, "A Snapshot of Yemeni Public Sentiment on Red Sea Developments", *Sana'a Center*, September 2024, <https://sanaacenter.org/the-yemen-review/july-sept-2024/23516>

fiye operasyonları ile Suriye'de rejimin çökmesi sonucu oluşan lojistik kopuşlar, bu mimarinin işleyişini zayıflatmıştır. Bunun sonucu olarak direniş ekseninin önceki dönemlerde sahip olduğu senkronize ve çok katmanlı hareket kabiliyeti daralmıştır. Ancak bu aşınma, eksenin bütünüyle işlevsizleştiği anlamına gelmemektedir. Daha ziyade İran'ın bu kapasiteyi gelecekte daha seçici, daha kontrollü ve maliyet-risk hesabını önceleyen biçimde kullanmak zorunda kalacağını göstermektedir.

Direnış ekseninin bugünkü durumunu yalnızca askerî parametrelerle açıklamak da mümkün değildir. Hizbullah, Haşdi Şabi ve Ensarullah gibi eksenin temel bileşenleri, faaliyet gösterdikleri ülkelerde zayıf devlet kapasitesi, toplumsal bölünmeler ve kurumsal istikrarsızlıkla çevrili karmaşık siyasal ortamlarda hareket etmektedir. Bu aktörlerin çatışma sürecindeki pasifliği, büyük ölçüde kendi varlıklarını koruma, tabanlarını konsolide etme ve iç siyasetteki güç pozisyonlarını kaybetmeme kaygılarından kaynaklanmaktadır.

Bu nedenle eksen aktörlerinin davranışları, yalnızca Tahran'dan gelen yönlendirmelerle açıklanamaz. Bu davranışlar aynı zamanda yerel, ulusal ve ulus-ötesi dinamiklerin iç içe geçtiği daha geniş bir "Şii jeopolitiği" bağlamında şekillenmektedir. Eksen içindeki her aktör, kendi siyasal bağlamı ve kırılğanlıkları doğrultusunda hareket etmektedir.

Bu çerçevede direniş ekseninin geleceği iki ana eksende belirlenecektir. İlk eksen, İran'ın güvenlik mimarisini nasıl yeniden tanımlayacağıdır. İran, vekil güçlere dayalı stratejisini tamamen terk etmeyecektir. Ancak eksenin yıllar içinde kazandığı otomatik ve düşük maliyetli caydırıcılık işlevinin ciddi biçimde zayıfladığı açıktır. Artan bölgesel baskılar, ABD'nin yükselen askerî varlığı ve İsrail'in değişen operasyonel yaklaşımı karşısında İran'ın daha merkezîyetçi, daha konvansiyonel kapasitelere dayanan ve vekil aktörleri daha sıkı kontrol eden bir güvenlik anlayışına yönelmesi olasıdır.

İkinci eksen ise aktörlerin kendi iç siyasal dönüşümleridir. Lübnan'da Hizbullah'ın silahsızlanma baskısıyla karşı karşıya kalması, Irak'ta Haşdi Şabi'nin devlet içindeki konumunun yeniden tartışmaya açılması ve Yemen'de Ensarullah'ın filî devletleşme süreci, eksenin tek bir stratejik form altında hareket etmesini zorlaştırmaktadır. Bu farklılaşma, eksenin gelecekte daha gevşek, daha esnek ve yerel önceliklere daha bağımlı bir yapıya evrilmesine yol açabilir.

Sonuç olarak direniş eksenini askerî açıdan geri çekilmiş, koordinasyon kapasitesi zayıflamış ve stratejik maliyeti yükselen bir döneme girmiştir. Ancak bu durum, eksenin siyasi ya da ideolojik düzlemde çöktüğü anlamına gelmemektedir. İran'ın bölgesel stratejisindeki tarihsel süreklilik ile esneklik ve fırsat anlarını değerlendirme

kapasitesi dikkate alındığında, eksenin tamamen dağılmasından ziyade yeniden şekillenerek farklı bir faza geçmesi daha olası görünmektedir.

Önümüzdeki dönem hem İran'ın güvenlik doktrinini yeniden tanımladığı hem de eksen aktörlerinin kendi iç dönüşümlerini sürdürdüğü çift yönlü bir yeniden yapılanma süreci olacaktır. Bu süreç yalnızca İran'ın bölgesel pozisyonunu değil Ortadoğu'nun genel güvenlik mimarisinin nasıl evrileceğini de belirleyecektir. Direniş ekseninin alacağı yeni biçim İran-İsrail rekabetinin niteliğini, ABD'nin bölgesel angajman düzeyini ve Arap devletlerinin güvenlik politikalarındaki yönelimleri doğrudan etkileme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle eksenin geleceği, yalnızca Tahran'ın tercihleriyle değil bölgesel ölçekte oluşacak yeni ittifaklar, tehdit algıları ve devlet dışı aktörlerin yeniden konumlanmasıyla birlikte şekillenecektir.

Kaynakça

- Al Jazeera. 2025. "Trump Says Bombing of Yemen to Stop as Oman Confirms US-Houthi Ceasefire." 6 Mayıs. <https://www.aljazeera.com/news/2025/5/6/trump-says-bombing-of-yemen-to-stop-as-oman-confirms-us-houthi-ceasefire>.
- Alshamary, Marsin & Kevin Huggard. 2023. "How Iraq Is Managing the Israel–Gaza Crisis." Brookings Institution, 21 Aralık. <https://www.brookings.edu/articles/how-iraq-is-managing-the-israel-gaza-crisis/>.
- Alwaght. 2025. "New PMF Law: Redefining Power in Iraq's Security Structure." 26 Temmuz. <http://alwaght.net/en/News/267517/New-PMF-Law-Redefining-Power-in-Iraq%E2%80%99s-Security-Structure>.
- Amwaj Media. 2023. "Deep Dive: Armed Groups in Iraq, Yemen Warn US of Multi-Front Response to Gaza War." 11 Ekim. <https://amwaj.media/en/article/deep-dive-armed-groups-in-iraq-yemen-warn-us-of-multi-front-response-to-gaza-war>.
- Askeri, Ebu Ali. 2025. Telegram post, 19 Haziran. <https://t.me/abualaskary>.
- Ben Sason Gordis, Avishay, Danny Citrinowicz, Udi Dekel, et al. 2025. "Fracturing the Axis: Degrading and Disrupting Iran's Proxy Network." INSS, 11 Eylül. <https://www.inss.org.il/publication/fracturing-the-axis/>.
- Caffiero, Giorgio. 2025. "Iraqi Militias Kept Quiet in the Israel–Iran War. Will It Last?" The New Arab, 3 Temmuz. <https://www.newarab.com/analysis/iraqi-militias-kept-quiet-israel-iran-war-will-it-last>.
- Çopur, Hakan. 2025. "ABD Başkanı Trump: 'İran lideri Hamaney) Onu ortadan kaldırmayacağız, en azından şimdilik.'" Anadolu Ajansı, 17 Haziran. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-baskani-trump-iran-lideri-hamaney-onu-ortadan-kaldirmayacagiz-en-azindan-simdilik/3602038>.
- Ehteshami, Anoushiravan & Raymond Hinnebusch. 1997. *Syria and Iran: Middle Powers in a Penetrated Regional System*. Routledge.
- Focus+. 2025. "Haşdi Şabi Güçleri Yeni Yasayla 'Irak Devrim Muhafızları'na mı Dönüşecek?" 19 Ağustos. <https://www.fokusplus.com/gundem/hasdi-sabi-gucleri-yeni-yasayla-irak-devrim-muhafizlarina-mi-donusecek>.
- Gebeily, Maya & Laila Bassam. 2025. "Lebanon Tasks Army with Limiting Arms to State Forces in Challenge to Hezbollah." Reuters, 27 Kasım. <https://www.reuters.com/world/middle-east/lebanon-tasks-army-with-limiting-arms-state-forces-challenge-hezbollah-2025-08-05/>.
- Hamidavi, Ebu Hüseyin. 2025. Telegram post, 15 Haziran. <https://t.me/centerkaf>.
- Hazeli, Kays el-. 2025. Telegram post, 20 Haziran. https://t.me/Qais_alkhazali.
- IRNA. 27 Kasım 2025. حزب الله لبنان باعث شرف و افتخار اسلام است. <https://124.im/hXW0B>.

- Kabi, Ekrem el-. 2025. Telegram post, 19 Haziran. https://t.me/Akram_alkabee.
- Knights, Michael, et al. 2023. "Profile: The Muhandis Company." The Washington Institute, 17 Mayıs. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/profile-muhandis-general-company>.
- Knipp, Kersten. 2025. "Lebanon's Hezbollah Rejects Disarmament, Warns of Civil War." DW, 27 Kasım. <https://www.dw.com/en/lebanons-hezbollah-rejects-disarmament-warns-of-civil-war/a-73730563>.
- Mahmoudian, Arman. 2025. "As Israel and the US Attack Iran, the 'Axis of Resistance' Remains on the Sidelines." Stimson Center, 23 Haziran. <https://www.stimson.org/2025/as-israel-and-the-us-attack-iran-the-axis-of-resistance-remains-on-the-sidelines/>.
- Mamouri, Ali. 2025. "The Stakes for Shiite Parties in Iraq's Elections." Amwaj Media, 6 Haziran. <https://amwaj.media/en/article/deep-dive-the-stakes-for-shiite-parties-in-iraq-s-elections>.
- Salhani, Justin. 2025. "Yemen's Houthis Mull How They Can Help Ally Iran Against Israel." Al Jazeera, 20 Haziran. <https://www.aljazeera.com/news/2025/6/20/yemen-houthis-mull-over-help-ally-iran-israel>.
- Toomey, Bridget. 2025. "Israel Kills 12 Top Officials in Yemen's Houthi-Controlled Government." Long War Journal, 3 Eylül. <https://www.longwarjournal.org/archives/2025/09/israel-kills-12-top-officials-in-yemens-houthi-controlled-government.php>.
- Toomey, Bridget. 2025. "The Houthis Join Iran's Attacks on Israel." Long War Journal, 18 Haziran. <https://www.longwarjournal.org/archives/2025/06/the-houthis-join-irans-attacks-on-israel.php>.
- Ulhenhaut, Lara, et al. 2024. "A Snapshot of Yemeni Public Sentiment on Red Sea Developments." Sana'a Center, Eylül. <https://sanaacenter.org/the-yemen-review/july-sept-2024/23516>.
- Uzun, Ezgi. 2023. "Şii Jeopolitiği." Modern İran Ansiklopedisi. Ankara: İRAM Yayınları, 871–875.
- Yadav, Stacey Philbrick. 2024. "The Houthis' 'Sovereign Solidarity' with Palestine." MERIP, 24 Ocak. <https://www.merip.org/2024/01/the-houthis-sovereign-solidarity-with-palestine/>.

7 Ekim'den 12 Günlük Çatışmaya "Direniş Eksenini": İran'ın Bölgesel Nüfuzunda Yapısal Kırılma Tartışmaları

Ezgi Uzun-Teker & Rahim Farzam

7 Ekim saldırısı ve ardından gelen 12 günlük İran-İsrail çatışması, Ortadoğu'nun hâlihazırda kırılma olan siyasi ve jeopolitik düzeninde yeni bir fay hattı açtı. İran'ın on yıllar boyunca inşa ettiği "direniş eksenini" bu süreçte hem askerî kapasite hem de koordinasyon bakımından benzeri görülmemiş bir sınamayla karşı karşıya kaldı. Bölgesel aktörlerin çatışma sürecinde sergilediği görece pasiflik, bir yandan Tahran'ın bilinçli bir tırmanma kontrolü stratejisinin sonucu olarak yorumlanırken diğer yandan ekseninde zamana yayılan bir yapısal çözülmenin işareti olarak değerlendirildi. Bu ikili okuma, direniş ekseninin yalnızca bir askerî angajman ağı değil, İran'ın dış politika kimliğini, güvenlik doktrinini ve bölgesel konum iddiasını taşıyan stratejik bir çerçeve olduğunu bir kez daha görünür kıldı.

Ortaya çıkan tablo aynı zamanda Irak, Lübnan ve Yemen'deki Şii aktörlerin kendi ulusal bağlamları, siyasi öncelikleri ve toplumsal meşruiyet dinamikleriyle yakından ilişkili, çok katmanlı bir jeopolitik örüntüye işaret etmektedir. Bu aktörlerin savaş sürecinde benimsediği temkinli tutum, yalnızca askerî kapasiteyle değil, kendi siyasi varlıklarını koruma kaygıları ve Şii jeopolitiğinin tarihsel hafızasıyla iç içe geçmiş bir rasyonalliteyle şekillenmiştir. Bu nedenle ekseninde gözlenen gerileme siyasi ya da ideolojik bir kopuştan ziyade yeniden tanımlanmakta olan bir güç mimarisine işaret etmektedir.

Bu çalışma, direniş ekseninin 7 Ekim sonrasında geçirdiği dönüşümü kapasite kayıpları, İran'ın tırmanma-risk hesaplamaları, eksen içi koordinasyon sorunları ve Şii aktörlerin ulusal siyasi bağlamları üzerinden ele alarak Ortadoğu'nun değişen güvenlik mimarisine dair bütüncül ve derinlikli bir analiz sunmaktadır.